

ТӨБҮСЛӨК

ИНЧЭСЭНЭТ ТОПЛУСУ

№ 3 (55) 1982

АЗЭРБ. ССР
МЭДЭНИЛЭТ
НАЗИРЛИЖИНИН
НЭШРИ

БУ НӨМРЭДЭ ДЭРЧ ЕДИРИК:

НӨЗЭРИЛЭ:

Н.Мехдијев. Бәди эсәр моделләр комплекси кими.
Е. Заманова. Муасир түрк естетикасында модер-
низмә мүнәсибәт

МУСИГИ:

Консерваториямызын 60 иллийи

Е. Аббасова. Исте'дадлы мусигичиләр мә'бәди

Р. Гулијев. Гәдим тар бу күн

Рафаел. Әсас одур ки, халг сизи сеvir

Е. Бабајев. Маһир гәбојчү

ТЕАТР:

Ләнкәран театры

Иса Мусајев—70

К. Чәфәрзаде. Сәһнәдә кечән илләр

А. һәсәнли. Сән нечә күлдүрүрсән?

РӘССАМЛЫГ:

Тамилла Ибраһимова

Тамилла Дағыстанлы

Аслан Рустәмов

Адил Шыхәлијев

МЕ'МАРЛЫГ:

Г. Әлизаде. Зәлзәләли әрази үчүн јени типли
јашајыш евинин ләјиһәси

Ч. Гијаси. Хатирә гүлләләри

ЈАРАДЫЧЫ КӘНЧЛИК:

Тәранә Вәлизаде

Ејваз һәсәнов

Абуталыб Садыгов

Телман Әлијев

СЭНЭТ НАГГЫНДА НЕКАЈЭЛЭР:

Ә. Ибраһимов. Ишыг кешикчиси.

эјјәнедичи төмәјүлләринә чаваб вермәлидир. Модернист сәнәткарларын нәјин һесабына олур-олсун орижиналлыға чәнд кәстәрмәләрини онлар социал пассивлијин, мәнәви јохсуллуғун төзәһүрү кими гиймәтләндириләр. Мәселән, Суат Ташевин фикринчә јалныз инсанлара демәјә сөзү олмајан, бөјүк идејаларын кәрчысы олмәјән, мәнз өз фәрди тәләбләрини әдәмәјә чан атан сәнәткар «форма јаратмагла» мәшгул ола биләр («Једди тепе», № 85, 1963).

Түрк шаири Атиф Гансу әдәбијатда вә инчәсәнәтдә јениликчилији реалист мейлләрин инкишафында, социал проблемләрин јојулушунда вә һәллиндә көрүр.

Әдәбијат вә инчәсәнәтин гаршысында дуран бу вәзифәләр габагчыл түрк сәнәткарлары ичәриндә кениш әкс-сәда тапыр. 60-чы илләрин сәну вә 70-чы илләрин әввәлләриндә Түркиядә театр сәнәтинин демократикләшмәси вә милли театрның јаранмасы уғрунда башлајан һәрәкәт буна парлаг мисалдыр. Түрк театрынын габагчыл нумәјәндәләри өзләринин башлыча вәзифәләриндән бирини түрк театрыны «абсурд театрынын» сәјсиз чәрәјәнләринин, о чүмлөдән «скрикендә горумада, онун репертуарынын вә башгаларынын тәһлист вә ексистенсиалист рүһлу әсәрләрдә долдурулмасы әлејнин сәнәтләриндә бу күн әсәсэн Орхан Камал, Јашар Камал, Әзиз Несин вә башга јазычыларын бөјүк социал проблемләр галдыран әсәрләри јојулуру. Мүасир түрк театрында мütәрәгјәрәг өлкәдә јаранан мütәрәгјә театр группларынын јарадычылығ фәалијәти ајдын мисалдыр. Бурада әсәсэн «Ингилаб үчүн һәрәкәт театры», «Халг театры», «Достлуг театры», «Сәнә»

тәләбә театры вә башгалары нәзәрдә тутулуру. Түркијәнин габагчыл сәнә һадимләри адлары чәкилән групплар вәситәсилә өлкәдә модернист буржуа театрына гаршы бирләшмиш сол театр чәһбәсинин јаранмасына чалышырлар. Бунунла әл-әгәдәр «Сәнә» тәләбә театрынын «Бәјәннамә»синдә ирәли сүрүлән фикир вә принципләр диггәтә ләјигдир. Бу «Бәјәннамә»дә дејилир: «Театр бир сәнәт нөвү кими јалныз мөвчүд шәраити тәсвир етмәклә кифәјәтләnmәмәли, һәм дә онун күндән дәјишилмәси уғрунда мубаризә етмәлидир. Бу «Бәјәннамә»јә көрә индики мәрһәләдә Түркијәдә демократик театрынын конкрет вәзифәси халг күтләләринә капиталист истисманынын маһијәтини баша салмағ, онларда антиимпериалист вә антифеодал шуурун ојанмасына көмәк етмәкдир. «Бәјәннамә»дә дејилир: «Сол сәнәт чәһбәси, фәһлә синфики:н рәһбәрлији алтында бүтүн зәһмәткешләрин азадлығы уғрунда апарылан ингилаби мубаризәнин ән вачиб сәһләриндән бири олмалыдыр. О, күтләләрә иртичагы гүвәләрин тарихи мәнхумлуғу, милли-азадлығ ингилабларынын ганунајуғунлуғу фикрини ашычысы, әсәс гәһрәмәни вә апарычы гүвәсидир». (Театр—70, № 4, с. 36, Истамбул, 1970).

Түрк әдәбијатында вә инчәсәнәтиндә реализм илә модернизм арасында кәдән мубәһисә давам едир. Мүасир түрк дии нәзәријәнин вә инчәсәнәтиндә кәдән проселәр, өлкәдә бәбу мубәһисә модернизм дејил, реализмин хейринә һәллін кәләчәји мütәрәгјә, демократик истигамәтин инкишафы илә бағлыдыр.

Елмира ЗАМАНОВА.

ӨМРҮ ЈАРЫ ОЛМАДЫ

Уиваныныза «Сиз артыг арамызда јохсуруз» сөзләрини јазмаға элим кәлимдир. Амма јохсуруз... Өзүңуз јохсуруз, Рауф муәллим, сөзүңуз вар, әмәлиңиз вар, хатирәләриниз вар. Сиз тез-тез јал олунурсуруз. Намы кими сизин дә күнләриниз сыраланырды, ил тамамландыҗа јашыңызын үстүнә јаш кәлирди. Вә бир күн дә!.. «Вахт кәләндә һајат дағылыр, тохум әмәлә кәләндә габыг дағылан кими». (Екзүпер). Амма һәлә си-

зин вахтыңыз дејилди. Сизин һәлә өмрүңуз јары олмамышды.

...Сизинлә нечә илләр бир јердә ишләдик. Республика телевизиясынын Әдәби-бәдин верилишләр Баш релордик. Гапындан ичәри кечән кими сизә, вәалыңызы сорушарды. Сиз дә һамы илә мсрибан, сәмини көрүшәриниз. Иш отағыныза кирән кими гәһвәји рәнкли

сумканы столун үстүнә јојуб пәнчәрәја јакынашардыңыз. (Бурадан шәһәр, дәннз көрүнүр). Бир мүддәт бахдығдан сонра дејәрдиниз: «Ај инсафсыз, бир ора бах, елә јил шәһәр дәннздән су ичмәк истәјир... Бизим бу дәннздән јохду да! Сују лап дәрманды».

Беләчә башларды иш күнүмүз. Ахшам кәлән верилишләрин сәһәр муза: кирәсини едәрдик. Сиз тәләссәддиниз. Ағыр-ағыр данышардыңыз. Хәсијәтиниз бир гәрибәлији онда иди ки, һамыны динләдикдән сонра сөзә башлардыңыз. «Таһирин бу верилиши чох хошума кәлди. Мән онун јакшы режиссорлуғуна шүбһә етмирәм. һәмишә ахтарыр, арајыр, экрана јенилик, тәзәлик кәтирди. Амма онун ишиндә бир балача чиддилик һисс олунмур...» Вә јахул: «Сағ ол, Карим, мәни лап сәминчәк етмисән. Ајә, бәс белә кәзәл тамашаја титриңи нијә вермәсин? Бәс сәни нә вахт таныҗачағлар? Әли јашында?...»

Бир күн сизи јаман фикирли көрдүм. (Рауф муәллим шән адам иди. О, һар хырда шеји бурузә вермәзди, нечә дејәрләр, дәрди үрәјиндә чәкәйләрдән иди). Адәтиниз үзрә јенә пәнчәрәја јакынашыҗа ону тајбатај ачдыңыз. Бахдыңыз, һеј бахдыңыз. Ким билыр, үрәјиниздән нәләр кечирди? Синәсинә күмүш тул сәпилмиш кими парылдајан дәннз ләпәләринә бахсаныз да фикриниз башка јердә иди. Нандан-һана диаләдиниз: — На јакшы дејибләр еј, су мурдар көтүрмүр. — Кечиб әјләшдиниз јериниздә.

— Ајә, бу адамларын хәсијәти кәјрәсән нијә мухтәлиф, мүрәккәб олур? Үзүңүз күләр, сәниңлә достлағ едир, амма онун на јуванын гушу олдуғуну билмирәсән. Телман, билирсән адамлар нијә јалтағлығ едир? Валлаһ, биллаһ, јалтағлығ, икиүздүлүк ачылдиңиз, сә! вәдәсизлығын әләмәтидир. Неч көрүмү вәдәсизлығын әләмәтидир. Неч көрүмү сән ки, ишини, сәнәтинин билчиси олан бир адам һаггында дејәрләр: филанкәс јалтағдыр. Јох, һеч ким демәз. Адам

Р. Қазимовски сәнәт достларыјла

дејәрләр ки, а бала, сөзүн вар, кәл үзүмә де дә, даһа нијә архада данышырсан?... Бу күн ишә кәләндә бир нәфәр (һәмнин адамын ким олдуғу инди дә бир сирр оларағ калыр) мәнимлә чох сәмини көрүшдү. Билирсән, ејнимә нә кәләндә? Ја о мәнә пәслик етмәја һазырлашыр, ја да ишини көрүб. Белә шәраитдә дә ишләмәк олар? Билмирсән јарядычылығ һаггында фикирләшәсән, јохса тәләјә дүшмәк һаггында јоллар ахтарасән. Чан ширин шејдир. һамы тәмин адла јашамағ истәјир. Одук ки, истәр-истәмәз тәләјә дүшмәк һаггында да фикирләширсән вә јарадычылығ галдыр арха планда... Хәлилик ән јандырычы олдур. Инан ки, хәлилик дә сәвадсызлығын, тәнбәллијин төрәмәсиндир.

Р. Қазимовскинин Әдәби-бәдин верилишләр Баш редаксиясында ишләдиңи мүддәт әрзиндә дәфәләрлә классикаја, халғмызын уstad сәнәткарларынын әсәрләринә мурачит етмиш, онларын экран һәллинин уғурулу, бахымыларын экран һәллинин уғурулу, бахымыларын сәһәрләрини билчиси олан бир адам һаггында дејәрләр: филанкәс јалтағдыр. Јох, һеч ким демәз. Адам

вакиб», Ә. Б. һагвердијевин «Мирзә Сәһәр» телевизия тамашалары мәһз беләләриндәндир. Бу әсәрләрин уғурулу экран тәлеји режиссора шәһрәт кәтирмиш, ону севиндирмишди. Ики һиссәдән ибарәт олан «Лачын јувасы» тамашасы инди дә тамашачылар тәрәфиндән хатырланыр, әзиләнир. «Мирзә Сәһәр» тамашасында режиссор мүасир телевизија техникасынын бүтүн имканларындан истифадә етмишдир. Бурада кәләрларын әксәријәти ири планда чәкилләмишдир. Тамашанын актјор ансамблы үзәрләринә дүшән бүтүн ишин өлдәсиндән бачарыгла кәлимишди. Онларын мимикалары, жестилары, бир сөзлә сифәт, кәз ифадәләри пәјсин бахымы чыхмасына мүсбәт тәсир кәстәрмишди.

Классика илә јанашы Р. Қазимовски мүасир јазычыларымызын да әсәрләрини экранлашдырмышды. И. Әфәндијевин «Јул шал», С. Дағлынын «Көһнә танышлар, јени көрүшләр», Г. Илкинни «Кенерал», И. Сәһәрлинин «Дәдә Күнәш» тамашалары беләләриндәндир.

Рәһф муәддәмә театр сәнәтини бөјүк

